

AGNIESZKA SZCZYGIELSKA

WIELODOMENOWE ŚRODOWISKO OPERACJI A ZAGROŻENIA LUDNOŚCI

MULTI-DOMAIN OPERATIONS ENVIRONMENT VERSUS POPULATION THREATS

Abstract. Multi-domain actions currently being developed in the theoretical layer, especially in normative regulations, are an extension of the concept of combined actions. The subject of cognition is the essence of the environment of multi-domain operations, which generates a number of challenges and threats to civilians who remain both inside and outside the theater of warfare. This, in turn, generates specific types of threats to the population in the zone of direct hostilities. The aim of the study is, therefore, to present the essence of multi-domain operations and, as a consequence, a differently perceived environment of military operations in terms of threats to the civilian population resulting from military operations in five domains.

Keywords: multi-domain operations; domains; threats; population; information; hybrid conflict.

WPROWADZENIE

Nieprzerwanie od wielu lat poszukuje się innowacyjnych sposobów, metod działania, strategii czy nowych typów środków rażenia, aby uzyskać przewagę nad potencjalnym przeciwnikiem i równocześnie zapewnić bezpieczeństwo własnemu krajowi. Rozwój myśli wojskowej oraz postęp w zakresie nowoczesnych środków uzbrojenia wydają się być naturalne, inspiracją do rozwoju są bowiem postępy i osiągnięcia techniczne sił przeciwnika, który stanowi potencjalne lub realne zagrożenie.

W 2015 roku R. O. Work, ówczesny zastępca sekretarza obrony Stanów Zjednoczonych, w swoim wystąpieniu w U.S. Army War College podkreślał, jak istotne

---

Dr hab. AGNIESZKA SZCZYGIELSKA, prof. ASzWoj – Akademia Sztuki Wojennej, Wydział Zarządzania i Dowodzenia; adres do korespondencji: al. gen. Antoniego Chruściela „Montera” 103, 00-910 Warszawa; e-mail: a.szczygielska@pracownik.akademia.mil.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8753-9484>.

Artykuły są objęte licencją Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC-ND 4.0)

jest nieprzerwane samodoskonalenie, ciągle stawianie sobie pytań o własny potencjał, kwestionowanie przyjętych wcześniej założeń oraz ponowne rozważanie, czy rzeczy, procesy i procedury, które działały się w przeszłości, mają szansę skutecznie działać także w przyszłości, w przyszłych konfliktach zbrojnych (Work, 2015). Wydaje się, że nie tylko w obecnych, lecz także w przyszłych uwarunkowaniach operacyjno-strategicznych mogą okazać się one niewystarczające. W konsekwencji owe spostrzeżenia dały motywację, aby wygenerować pomysły dla realnych działań w tym zakresie, efekt w postaci nowej koncepcji prowadzenia operacji.

Założenia nowej koncepcji operacyjnej były przedstawiane w licznych dokumentach, aby z czasem uzyskać określenie *Multi-Domain Operation* (MDO), co pozwoliło odzwierciedlić szeroki zakres rywalizacji i konfliktu z przeciwnikami oraz znaczenie prowadzenia operacji wojskowych w ramach sił połączonych (*Joint Forces*). Obecnie koncepcja operacji wielodomenowej stanowi jedną z przełomowych zmian, jakie zaszły w myśli wojskowej w Siłach Zbrojnych USA. Zgodnie z zamysłem amerykańskiej armii MDO ma szansę zmienić sposób prowadzenia wojny, organizację sił zbrojnych, jak również wspierać poprzez swoją istotę wdrażanie w wojsku coraz nowocześniejszych technologii wojskowych (Szczygielska, 2024).

Powyżej zarysowana sytuacja problemowa oraz aktualność tematu dała podstawę do podjęcia działań poznawczych w obszarze operacji wielodomenowych. Rozwiązanie sytuacji problemowej umożliwiło uzyskanie odpowiedzi na problem badawczy wyrażony w postaci pytania: Jakie są zagrożenia ludności w środowisku operacji wielodomenowych oraz jakie zagrożenia i wyzwania będą generowane przez ludzi wobec sił zbrojnych? Dekompozycja problemu badawczego umożliwiła wygenerowanie zagadnień składowych, które zawarto w następujących pytaniach:

1. Jaka jest istota koncepcji operacji wielodomenowych?
2. Jakie zagrożenia ludności są związane z operacjami wielodomenowymi?
3. Jakie wyzwania i zagrożenia dla sił zbrojnych generuje ludność w związku z przyszłymi operacjami wielodomenowymi?

Wśród teoretycznych metod badawczych dominowały analiza i synteza, z metod empirycznych wykorzystano zaś metodę obserwacji pośredniej¹, którą

---

¹ Materiał badawczy stanowiły m.in. stałe obserwacje badanego zjawiska, jego uwarunkowania, dokumenty uzyskane jako wnioski z doświadczeń z prowadzonych i byłych konfliktów uczynione na rzecz Sił Zbrojnych RP, opisane doświadczenia z uczestnictwa w eksperymentalnych ćwiczeniach wojskowych i misjach, artykuły, opracowania i sprawozdania badaczy oraz uczestników walk, opraco-

objęto konflikty zbrojne, głównie działania militarne w Syrii oraz w Ukrainie. Treści przygotowanego materiału zostały przedstawione na podstawie jawnych publikacji prezentowanych w wydawnictwach amerykańskich i dostępnych portalach internetowych². Niestety aktualność badanego zjawiska nie doczekała się jeszcze zwartych opracowań monograficznych. Bardzo istotny wkład w niniejsze opracowanie miały artykuły oraz publikacje periodyczne poświęcone przedmiotowemu zjawisku (Reynolds, 2022). Weryfikację pozyskiwanych informacji zapewniono poprzez porównanie treści materiałów źródłowych, wyników konferencji i seminariów oraz wniosków z ćwiczeń wojskowych prowadzonych w formie eksperymentów przez wydzielone jednostki wojskowe³.

Ze względu na to, iż problem operacji wielodomenowych jest postrzegany, jako sprawa nie tylko armii amerykańskiej, lecz także wielu armii NATO, w tym Polski, podjęto cykl badań zmierzający do ustalenia zachodzących procesów. Z tego punktu widzenia prezentowany materiał jest aktualny, jednak uzyskane efekty poznawcze nie mogą być jeszcze traktowane jako pełne rozwiązanie problemu, ponieważ uzyskane wyniki badań stanowią jedynie część zgromadzonego materiału naukowego. Należy zwrócić uwagę na to, że wyniki badań będą uzupełniane przez kolejne informacje i pozyskiwaną na ich podstawie wiedzę naukową z powodu nadal trwających zmian i prac w przedmiotowym zjawisku⁴.

WIELODOMENOWE ŚRODOWISKO OPERACJI – ISTOTA

Koncepcję operacji wielodomenowych armia USA opracowała w dużej mierze w odpowiedzi na Strategię Obrony Narodowej z 2018 roku, w ramach której

---

wania naukowe instytutów badawczych zarówno polskich, jak i zagranicznych podejmujących rozpatrywaną problematykę.

W obserwacji pośredniej, według J. Szumskiego, badacz nie uczestniczy w zbieraniu danych i nie ma wpływu na ich powstawanie, dlatego korzysta z owych wcześniej zgromadzonych danych zawartych w różnych opracowaniach (zob. szerzej: Szumski, 2005, s. 153). Dodatkowo warto podkreślić, że „obserwacja jest też częścią składową i warunkiem podstawowym posługiwania się metodą krytyki źródłowej. Sprawdzanie faktów i twierdzeń o faktach oparte jest prawie zawsze na obserwacji” (Pokruszyński i Piwowarski, 2019, s. 216).

² Między innymi Konferencja zorganizowana przez NATO Headquarters Supreme Allied Commander Transformation, „NATO Multi-Domain Operations” 17 marca 2022.

³ Ćwiczenie Anakonda 23 integrowało wszystkie komponenty Sił Zbrojnych RP i budowało sprawnie zarządzany, zdolny do reakcji mechanizm obrony państwa w wielodomenowym środowisku.

⁴ Wyniki uzyskano w zadaniu badawczym pt. *Zagrożenia militarne w wielodomenowych operacjach w przyszłych konfliktach zbrojnych* ujęte w *Planie zadaniowo-finansowym działalności naukowej ASzWoj na rok 2023*, objętym kodem II.3.1. oraz numerem Kwestury 422.

przeniesiono poprzedni punkt ciężkości bezpieczeństwa narodowego USA z przeciwdziałania brutalnym ekstremistom na całym świecie (w tym także terrorystom) w kierunku konfrontacji z mocarstwami rewizjonistycznymi, głównie z Rosją i Chinami. Administracja amerykańska podkreśla, że zarówno Rosja, jak i Chiny zamierzają kształtować świat zgodny z ich autorytarnym modelem, uzyskując prawo weta wobec decyzji gospodarczych, rozwiązań dyplomatycznych i zagadnień bezpieczeństwa innych narodów (*The U.S. Army*, 2018). Nowa koncepcja strategiczna Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego podpisana w Madrycie w 2022 roku formalnie uznała Rosję jako główne zagrożenie dla bezpieczeństwa krajów sojuszu oraz Chiny jako równoczesne potencjalne zagrożenie (Wrzosek i Szczygielska, 2023).

Warto przypomnieć, że środowisko operacyjne obejmuje nie tylko powietrze, ląd i morze, lecz także przestrzeń kosmiczną i cyberprzestrzeń, a siły zbrojne, działając w wymiarze fizycznym, wpływają poprzez wymiar informacyjny na kształtowanie pola walki i osiągają zwycięstwo w wymiarze ludzkim. W odniesieniu do środowiska operacyjnego domenę można ująć jako fizycznie zdefiniowaną część środowiska operacyjnego wymagającą unikalnego zestawu zdolności i umiejętności bojowych.

Operacje wielodomenowe to wkład armii we wspólne przedsięwzięcia państwa obejmujące realizację procesu rywalizacji prowadzonej w okresie pokojowego funkcjonowania środowiska międzynarodowego, czyli w pierwszej fazie działania sił zbrojnych (*Field Manual No. 3-0*, 2022). W okresie kryzysu, a więc poniżej progu konfliktu zbrojnego (druga faza), operacje wielodomenowe są z kolei sposobem, w jaki siły zbrojne zdobywają przewagę i demonstrują gotowość do rozstrzygnięcia konfliktu, odstraszać przeciwników, jednocześnie dając pewność wsparcia dla sojuszników i partnerów. Natomiast w trzeciej fazie, tj. podczas konfliktu, siły zbrojne nawiązują kontakt z wrogimi siłami zbrojnymi i niszczą je, pokonując wrogie formacje zajmują istotny (krytyczny do dalszego działania) teren oraz kontrolują społeczność i zasoby, aby zapewnić trwałe wyniki polityczne.

Warto tutaj wyeksponować różnice między operacjami wielodomenowymi a obecnymi operacjami prowadzonymi w wielu różnych domenach. Aby przyszłe operacje były w pełni operacjami wielodomenowymi, muszą być ze sobą silnie zintegrowane w poszczególnych domenach, co pozwala tworzyć spójne efekty oddziaływania przeciwko całemu systemowi walki agresora lub potencjalnego przeciwnika oraz posiadać skonkretyzowany cel. Nie wystarczy, że będą one prowadzone w kilku różnych domenach, w podobnym czy nawet tym samym czasie, ponieważ prowadzone rozdzielnie w odrębnych środowiskach nie będą

miały w pełni spójnego celu i tym samym nie będą ze sobą skorelowane czasowo i przestrzennie oraz zespolone we współdziałaniu.

Poza znanymi i uznanymi formalnie domenami: lądem, morzem, powietrzem, przestrzenią kosmiczną i cyberprzestrzenią część z krajów, np. USA, Wielka Brytania, Francja, Chiny, Rosja, Tajwan i Kanada, uwzględnia, od pewnego już czasu, nowy obszar walki – umysł ludzki – który ma szansę stać się kolejną oficjalnie uznaną domeną. Znane stało się zagadnienie wojny kognitywnej, inaczej określanej jako domena poznawcza. Wojna poznawcza/kognitywna stanowi połączenie wojny informacyjnej, wywiadu, inwigilacji i rozpoznania, wojny elektronicznej, operacji psychologicznych, jak również operacji cybernetycznych, wykorzystujących infrastrukturę cyfrową i sieciową (szerzej: Jawor, 2022).

Można zatem przyjąć, iż oddziaływanie poznawcze/kognitywne to narzędzie walki informacyjnej wymierzone w ludzki umysł w celu zmiany świadomości i zakłócenia procesów poznawania oraz analizy, która stanowi niekonwencjonalną formę działań wojennych.

Poza wspomnianą domeną umysłu ludzkiego akcentowana jest także domena spektrum elektromagnetycznego (*Electromagnetic Spectrum Domain* – EMS), tzw. *cross-domena*, przenikająca przez wszelkie pozostałe, coraz częściej postrzegana jako zasadnicza płaszczyzna wielodomenowości.

Obecnie prowadzone operacje militarne dowodzą, że nowy przeciwnik to nie tylko regularne siły zbrojne, ale także organizacje o charakterze terrorystycznym, przestępczym czy partyzanckim. Ponadto bardzo często we współczesnych operacjach militarnych pojawiają się prywatne kompanie wojskowe stanowiące jeden z komponentów strony walczącej⁵. Obserwując obecne i przyszłe pole walki należy zwrócić uwagę na zdolności przeciwników w zakresie modyfikacji swoich działań i sposobów walki, w tym odejście od tradycyjnych modeli doktrynalnych na rzecz działań nieregularnych i asymetrycznych. Nowy rodzaj przeciwnika rozszerzył bowiem swoje pole bitwy, czyniąc przestrzeń, cyberprzestrzeń, wojnę elektroniczną i sferę informacyjną kluczowymi składnikami swoich operacji. W ramach zagrożeń należy też dostrzec poszerzanie geograficznej przestrzeni operacji militarnej. Wynika to z tego, iż działania militarne przenoszą się zarówno w przestrzeń kosmiczną⁶, do cyberprzestrzeni (szerzej: Dela, 2020), jak i do przestrzeni elektromagnetycznej, prowadząc tam wojnę elektroniczną (Scheffs, 2018), a ponadto do całej sfery informacyjnej, która wpływa na świadomość uczestników starcia militarne. Dodatkowo, co należy podkreślić, rozszerzeniu

⁵ Na przykład Grupa Wagnera w Syrii czy na Ukrainie.

⁶ Powstają siły kosmiczne, np. w Rosji, USA, Chinach.

przyszłego pola bitwy sprzyja nieustanny rozwój broni konwencjonalnej o rosnącym zasięgu, ponieważ nowe środki walki (np. pociski balistyczne, manewrujące, aparaty bezzałogowe) są mniej ograniczone odległościami geograficznymi i czasowymi (Wrzosek i Szczygielska, 2023).

Przedstawione powyżej uwarunkowania stanowią podstawę do wskazania, że poziom niebezpieczeństwa, skomplikowania, złożoności i warstwowości zagrożeń dla ludności bardzo wzrasta, tym samym staje się trudniejszy do przewidzenia i dokonania stosownych zabezpieczeń na wszystkich punktach potencjalnie newralgicznych. W związku z powyższym istnieje duże prawdopodobieństwo wzrostu zagrożenia dla ludności cywilnej. W tej sytuacji ludność może być celem i obiektem ataku⁷, środkiem w prowadzonych działaniach⁸ oraz ofiarą w przyszłych operacjach⁹.

Równocześnie sprawna umiejętność podejmowania decyzji we wszystkich domenach, tak aby cały system zarządzania wiedzą i tym samym niezakłóconego transferu informacji staje się coraz większym wyzwaniem.

Działania w wielu domenach oraz te nie zawsze oficjalne, legalne i formalne aktywności polityczno-militarne stanowiące element składowy konfliktów hybrydowych, dodatkowo jeszcze wzmacniają siłę, wielostronność i różnorodność kierunków i rodzajów wspomnianych zagrożeń. Koncepcję i założenia konfliktu hybrydowego opisano we wcześniejszych opracowaniach (Szczygielska, 2023), jednak warto tutaj przypomnieć, iż zakres hybrydyzacji „nowej wojny” wydaje się być ograniczony jedynie wyobraźnią stron. Metody nieregularne, takie jak terroryzm, wojna partyzancka czy przymus ze strony narcko-kryminalistów narastają zarówno pod względem skali, jak i ich „wyrafinowanego” okrucieństwa. Tego rodzaju nieregularni przeciwnicy dążą do prowadzenia działań asymetrycznych w celu osłabienia przeciwnika i stworzenia sprzyjających warunków do interwencji poprzez zastosowanie środków informacyjnych, psychologicznych, dyplomatycznych i ekonomicznych. W ten sposób kumulują szereg pomniejszych efektów taktycznych oraz zwiększają ich zakres oddziaływania poprzez media i społecznościowe środki komunikacji elektronicznej. W związku z tym można przypuszczać, że przyszli wrogowie będą patrzeć poprzez pryzmat czterech typów zagrożeń tj. tradycyjnych, nieregularnych, katastrofalnych i zakłócających, oraz wybierać odpowiednią kombinację technik lub/i taktyk. Połączenie tych różnych trybów, bezprecedensowa synteza stanowi istotę konfliktów hybrydowych (Mattis, 2005).

---

⁷ Między innymi ludność cywilna na Ukrainie.

⁸ Uchodźcy kierowani z Białorusi w kierunku Polski, jak też migranci z Rosji do Finlandii i Szwecji.

⁹ Jako przykład można podać obecne walki prowadzone w Strefie Gazy.

W celu destabilizacji państwa i poróżnienia wewnętrznego społeczeństwa, wrogie podmioty zarówno państwowe, jak i niepaństwowe będą w coraz szerszym zakresie wykorzystywać m.in. kampanie dezinformacyjne, przymus gospodarczy, działania cybernetyczne (*Atak hakerów*, 2016), ingerencję w procesy polityczne (Litwin, 2023) lub/i nadużywanie przepływów migracyjnych, jak też zagrożenia militarne będące poniżej progu wojny.

Warto zatem zastanowić się, jakiego rodzaju zagrożenia dla ludności wiążą się z rozwojem myśli wojskowej, postępowaniem technologicznym, modernizacją sił zbrojnych i tym samym – jakie mogą one być w przypadku przyszłych operacji wielodomenowych.

W tym miejscu wypada zaznaczyć, iż na potrzeby opracowania przyjęto, że ludność to osoby przebywające na terenie danego kraju, zamieszkujące go na stałe lub rezydujące (nie posiadające stałego zameldowania, przebywające na terytorium danego kraju ponad rok). Mogą to być zarówno obywatele tegoż państwa (posiadający obywatelstwo), jak i cudzoziemcy przybyli do danego miejsca. Pojęcie ludności w ramach omawianego zagadnienia można również zawęzić do przestrzeni regionu, który nie zawsze tworzy formalnie zatwierdzone międzynarodowo państwo¹⁰.

ZAGROŻENIA LUDNOŚCI

Koncepcja przyszłych operacji wielodomenowych jest udoskonalana na potrzeby zapewnienia globalnego pokoju i dobrobytu, zapobieżenia eskalacji zagrożenia przez dyktatorskie i autokratyczne kraje.

Jednak w sytuacji prowadzenia operacji wielodomenowych, a także wykorzystania przez wrogie kraje negatywnych cech wspomnianych konfliktów hybrydowych, należy liczyć się z działaniem w postaci zwiększonej aktywności nielegalnych, zorganizowanych grup przestępczych i zbrodniczych, które będą dążyć do całkowitego zniszczenia poczucia bezpieczeństwa u ludzi.

Równoległa aktywność w wielu domenach walki doprowadzi do sytuacji, w której trzeba będzie podejmować ogrom skomplikowanych decyzji i rozwiązywać szereg dylematów zarówno operacyjnych, jak i taktycznych. Zgodnie z pokojowym zamierzeniem USA – założeniem operacji wielodomenowej w działaniach – nastąpi łączne wykorzystanie skalibrowanego potencjału sił, formacji wielodomenowych, a także kumulacja zdolności rodzajów sił zbrojnych w różnych

---

¹⁰ Między innymi Nadniestrze, Osetia Południowa, Tybet, Górski Karabach czy Strefa Gazy.

domenach, środowiskach, jak również funkcjach, w czasie i przestrzeni, w celu osiągnięcia planów operacyjnych i taktycznych (*The U.S. Army*, 2018).

Zagrożenia dla ludności w sytuacji przyszłych operacji wielodomenowych będą pochodzić z różnych stron i występować prawdopodobnie ze zróżnicowanym natężeniem, często zachodząc równocześnie, dopełniając się i tworząc kompleksowy obraz zniszczenia lub zakłócenia funkcjonowania państwa. Nie można zatem wskazać, że są to tylko zagrożenia w sferze niematerialnej, ludzkiej czy mentalnej, zagrożenia te są bowiem dwojakiego rodzaju: militarne i niemilitarne.

Asymetryczny agresor poprzez równoczesne zabijanie lokalnej ludności, w tym kobiet i dzieci, będzie dążył do pozbawienia ludzi wiary w przyszłość. Zaś niszcząc szpitale i miejsca leczenia rannych, agresor zabierze nadzieję tych, którzy pozostali fizycznie sprawni, sprawiając, że będą mieli coraz mniej siły, aby bronić się, podejmować zorganizowaną walkę i stawiać opór agresorom.

W wyniku uderzeń raketowo-lotniczych, bombardowania, ostrzału artylerii czy wymiany ognia między przeciwstawnymi stronami może dojść do uszkodzenia ciała, kalectwa, a ostatecznie śmierci. Są to szkody nie tylko na zdrowiu fizycznym, ale także psychicznym, co wiąże się z koniecznością przyszłego leczenia i długotrwałą rekonwalescencją oraz dużymi nakładami finansowymi. Może to też oznaczać utratę jedyne go żywiciela rodziny, opieki dla osób potrzebujących lub osierocenie dzieci. Kiedy celem ostrzału staną się obiekty użyteczności publicznej, miejsca schronienia i ukrycia, konieczne będzie opuszczenie przez ludzi miejsc zamieszkania, co doprowadzi do przejściowej bezdomności. Jeśli ataki zostaną zakrojone na większą skalę, zmuszą ludzi do opuszczania swojego państwa, powodując wówczas szerokie migracje, co z kolei wpłynie nie tylko na sytuację w krajach ościennych, lecz także w dalszych, posiadających lepszą politykę socjalną względem przybywających imigrantów. Taka sytuacja natomiast, co już obecnie można zaobserwować, budzi coraz większe niepokoje społeczne miejscowej ludności w obawie o ich zabezpieczenie finansowe, zachowanie tożsamości narodowej, niejednokrotnie poczucie indywidualnego bezpieczeństwa. Wynika to z innej kultury, religii, wartości, traktowania drugiego człowieka przez przybyłych (Maciejewski, 2023; Zyśk, 2023; Borek, 2023)¹¹. W dalszej perspektywie duże natężenie migracji spowoduje obciążenia finansowe państwa przyjmującego, zmiany w prowadzonej polityce i w całej gospodarce państwa-gospodarza.

---

¹¹ Na przykład w Chorwacji nielegalna imigracja jest w czołówce obaw, które posiadają Chorwaci w odniesieniu do przyszłości; w Szwecji nastąpił spadek poparcia dla szerokiego przyjmowania imigrantów i propozycje zmiany prawa względem przybyłych osób; w Niemczech, według badania opinii publicznej ponad 70% Niemców jest zdania, że problem imigracji to obecnie kluczowy problem w ich kraju.

Trzeba podkreślić, że w obecnych działaniach wojennych niestety coraz bardziej dostrzega się zanik humanitaryzmu i szacunku dla wartości ludzkich. W związku z tym w przyszłych konfliktach może zachodzić niebezpieczeństwo wzmożonych ataków na szpitale, szkoły, miejsca kultu religijnego, co będzie miało na celu nie tyle fizyczne ich zniszczenie, ile wywarcie efektu psychologicznego – zwątpienia w możliwość moralnego podniesienia się z tej napaści i istnienie bezpiecznych miejsc, utraty nadziei na wyleczenie chorych i szacunku dla zdrowia¹². Jednak niszcząc wszystko, co istotne dla ludzi często powoduje się w nich przekonanie, że nie mają już wiele do stracenia, a w konsekwencji mogą zachowywać się podobnie jak napastnik. To zaś może prowadzić do odwzajemnionej brutalności.

Dodatkowo, aby zwiększyć destabilizację państwa, przeprowadzane są celowe ataki, skierowane na infrastrukturę krytyczną. Mogą spowodować odcięcie od dostępu do paliwa, zniszczenie systemu ogrzewania, ograniczenia w dostawie energii elektrycznej, co może wywołać zjawisko hysterii i chaosu w wielu kręgach społecznych. Pozbawienie energii elektrycznej i zaburzenie poczucia bezpieczeństwa energetycznego stanowią szerokie spektrum zagrożeń blokujących zarówno działalność komunikacyjną, jak i funkcjonowanie służby zdrowia czy możliwość realizacji podstawowych potrzeb życiowych. Dodatkowo potencjalne zatrucia ujęć wody, w ramach bioterroryzmu, mogą spowodować rozprzestrzenienie się groźnych dla zdrowia i życia wirusów, a co za tym idzie wyeliminowanie ogromnej liczby ludności atakowanego regionu. Równocześnie, aby osłabić ludność wybranego regionu czy państwa, może zostać przeprowadzona blokada głównych szlaków logistycznych i utrudnienie lub uniemożliwienie dostaw humanitarnych, a tego rodzaju działania mogą prowadzić do głodu i w efekcie agresywnej konkurencji o przetrwanie.

W momencie, kiedy do powyższego – w wyniku przejęcia stacji nadawczych, stron i portali internetowych – dodane zostaną akcje dezinformacyjne i propagandowe przekazywane w radio, telewizji i mediach społecznościowych, dojdzie do blokady wolnych mediów, a przez to manipulacji wpływającej na psychikę ludzi, zmieniającej kierunek ich myślenia i postrzegania. Efektem tych działań mogą być masowe protesty społeczne i wzajemna wrogość. Współcześnie przy dostępie do nowoczesnych technologii teleinformatycznych zakrojone na szeroką skalę ataki cybernetyczne mogą wywołać poczucie bezradności i osaczenia, np. w przypadku elektronicznej blokady banków, dostępu do konta i innych źródeł zasilania finansowego.

---

¹² Na przykład atak na szpital w strefie Gazy, ograniczenia dostaw humanitarnych, operacje bez zezwolenia, głód, choroby itd.; ataki na szpitale na Ukrainie m.in. w Mariupolu, Dnieprze, Sełydowe.

W ramach przyszłych operacji wielodomenowych, w obszarze domeny kosmicznej, trzeba brać też pod uwagę uszkodzenie satelitów komunikacyjnych, przekaźnikowych i kontrolnych, aby druga strona konfliktu nie dysponowała aktualnymi informacjami na temat obszaru operacji, uwarunkowań geofizycznych regionu i warunków meteorologicznych lub w celu zapewnienia sobie maksymalnej kontroli, przewagi informacyjnej, by móc precyzyjnie planować kierunki własnych ataków.

Współcześnie obowiązujące prawnie zakazy w międzynarodowych konwencjach, dotyczące wykorzystywania określonych przepisami rodzajów broni, nie są przestrzegane. Rośnie tym samym ryzyko wykorzystania zakazanych typów amunicji lub broni, np. amunicji kasetowej, fosforowej, laserów oślepiających, min przeciwpiechotnych, bomb termobarycznych czy atomowych. Nie dość, że powodują bardzo często długą i okrutnie bolesną śmierć, ciężkie choroby, to wywołują także skażenie terenu i wyizolowanie go na wiele lat.

Rola i stosowanie wymienionych powyżej metod, sposobów i działań była znana i istotna już w minionych konfliktach, jednakże stały postęp technologiczny mocno zaostrza wyzwania dla zapewnienia bezpieczeństwa. Operacje wielodomenowe to przewidywany przyszły sposób prowadzenia operacji, a jednocześnie postęp w rozwoju różnego rodzaju broni, również tej niekonwencjonalnej. Można przypuszczać, że nie tylko metody czy techniki legalnie wykorzystywane w wojnie kognitywnej będą się rozwijać technologicznie, ale także te nielegalne środki oddziaływania z zakresu broni niezabijających, w tym psychotronicznej.

Broń psychotroniczna w swoim założeniu ma zmieniać nastroje, zachowania, odczucia, świadomość ludzką oraz skłaniać do odmiennych postępowań, wywoływać pożądane działania u ludzi i pozbawiać silnej woli. W ten sposób społeczeństwo jest bardziej podatne na sugestie (kierowane w sposób nie wszędzie uznawany formalnie za właściwy, np. hipnozę, programowanie podprogowe). Niekiedy zamiarem jest wywołanie stanu ogólnego osłabienia lub przerażenia, a zatem zainicjowanie samopoczucia, które zablokuje przed podjęciem jakichkolwiek działań. Ma ona także wprowadzać w stan letargu i wywoływać wizje, które są trudne do rozróżnienia z rzeczywistością. Kilka lat temu w swoim wystąpieniu Putin przypominał, że trwają prace nad opracowaniem nowych systemów uzbrojenia oparte na odmiennych od dotychczasowych zasadach, m.in. broń promieniowa, geofizyczna, falowa, genetyczna, psychofizyczna. Równocześnie Chiny prowadzą nieformalnie prace genetyczne nad stworzeniem ponadnaturalnie silnego i odpornego żołnierza, a eksperymenty te (według opinii ekspertów) są bardziej zaawansowane niż w Federacji Rosyjskiej. Niewątpliwie, nie posiadając zweryfikowanych informacji na ten temat, należy z ostrożnością

osądzać i oceniać badaczy tej dziedziny i ewentualnych inspiratorów wykorzystania nowych środków walki kognitywnej. Jednak świadomość istnienia i zastosowania takiej broni w przyszłości oraz zapędy niszczycielskie niektórych państw czy narodów powinny skłaniać do analiz sposobów zabezpieczenia się przed tego rodzaju agresywnym oddziaływaniem. Niestety wydaje się słuszne stwierdzenie, że „broń psychotroniczna stanie się tak niebezpieczna jak atomowa lub jądrowa, bo z jej pomocą można kontrolować miliony ludzi”¹³.

Warto też spojrzeć na zagrożenia ludności w obliczu przyszłych operacji wielodomenowych z innego punktu widzenia. Żołnierze, służby i kadra zabezpieczająca wojsko, np. medycy czy personel pomocniczy, są częścią społeczeństwa, które w ostatnich dziesięcioleciach przechodzi głębokie przemiany. Niestety nie wszystkie z nich można określić jako pożądane czy akceptowalne. Powstają liczne problemy społeczne, które stanowią współcześnie nie lada wyzwanie dla sił zbrojnych. Wśród dużej części młodych ludzi zmienia się system wartości, priorytetów, ukierunkowania zainteresowań, spada też poziom ambicji czy chęci samodoskonalenia, wzrasta natomiast poziom obojętności wobec innych i egoizmu (szerzej: CBOS, 2022).

Coraz częściej docierają do młodzieży aktywnie działające grupy o radykalnych poglądach religijnych, politycznych czy światopoglądowych. Niewątpliwie sprzyja temu wszechobecny dostęp do Internetu, dedykowanych stron i specyficznych grup zainteresowań, gdzie bez skrupułów można wymieniać jak najbardziej „odważne” poglądy (zob. *Radykalizacja – bunt w skrajnej formie*, 2023).

Na popularności zyskuje hedonistyczny styl życia, bycie wolnym od odpowiedzialności, obowiązków i wysiłku. Rośnie odsetek osób uzależnionych od alkoholu, narkotyków (szerzej: Skrabacz, 2012), Internetu, okazjonalnego seksu, a równocześnie coraz częściej pojawiają się sytuacje kiedy ludzie przestają panować nad emocjami stając się agresywnym i stanowiąc zagrożenie dla pozostałych uczestników życia.

Wzrost agresji i wręcz utraty człowieczeństwa można obecnie obserwować w toczonych konfliktach. Osoby będące członkami grup najemników dopuszczają się bestialskich mordów i okrutnie wymyślonych tortur, niekiedy można odnieść wrażenie, iż prześcigają się w poziomie czynionego zła. Jako przykład można podać zabójstwa dokonywane przez najemników z Grupy Wagnera na Ukrainie lub mordercze tortury Czeczenów od Kadyrowa (Bruszewski, 2023). Obrazy i filmy tych czynów są dostępne już nie tylko w darknecie, lecz także w jawnych źródłach informacyjnych, jako przejaw pokazania swojej siły i okrucieństwa,

---

¹³ Wypowiedź Borysa Ratnikowa, gen. Federalnych Służb Bezpieczeństwa (2007 r.).

tym samym ostrzeżenia dla potencjalnych przeciwników. Dużo wcześniej filmy dotyczące m.in. testowania noży na młodych mężczyznach przez radykalnych islamistów były dostępne na ukrytych stronach. Obecnie coraz częściej takie materiały publikuje się na ogólnodostępnych portalach. Niewątpliwie wpływa to na młodych ludzi, mających styczność z takimi obrazami, które nie są już ukrywane, maskowane czy cenzurowane, ale przeciwnie – normalizowane. Tym bardziej takie postępowanie dodatkowo radykalizuje ich poglądy, wyostroża już zbudowane skrajne emocje i daleko przesuwają granice krzywdy ludzkiej. Poczucie humanitaryzmu jest stopniowo niszczone, a zbrodnia gloryfikowana (tym bardziej, że autorów filmów i zdjęć ze względu na zaawansowane technologie cybernetyczne bardzo trudno namierzyć i zidentyfikować).

Przyjmując osoby chętne do wojska lub do innych służb niestety nie zawsze można od razu rozpoznać i dostrzec, czy dana osoba zmaga się ze wskazanymi powyżej problemami lub przewidzieć, czy w określonych warunkach właściwie zapanuje nad swoją psychiką.

Obecnie można obserwować, iż niektórzy (m.in. żołnierze ukraińscy, rosyjscy) są bardzo podatni na wpływy zewnętrzne i zaczynają np. przyjmować narkotyki, popadać w alkoholizm, popełniać samobójstwa, zdradzać swoje zobowiązania społeczne czy narodowe (Cole, 2023; Głodowska, 2023). Można szukać usprawiedliwienia takich działań w ramach złagodzenia własnego strachu, obaw w trakcie walki czy wyzbycia się wyrzutów sumienia wywołanych podejmowanymi działaniami. Słyszycy też o łamaniu prawa poprzez korzystanie z usług płatnego seksu przez żołnierzy i mimo że takie zdarzenia mają miejsce od dawna, formalnie jest to niedozwolone, a co za tym idzie prawnie sankcjonowane¹⁴. Wspomniane działania nie tylko osłabiają siłę walki i potencjał moralny wojska, lecz także stanowią szansę dla szantażystów, którzy udokumentowane przypadki takich praktyk wykorzystują, aby wyciągnąć cenne informacje.

W obliczu wspomnianych wcześniej przemian charakter wielu osób zmienił się. Cenione dotychczas wartości: odwaga, patriotyzm, siła woli i samodyscyplina, zostały zastąpione w wielu przypadkach chęcią: zabawy, beztroskiego życia, śledzenia portali medialnych w poszukiwaniu ciągłej rozrywki i życia bez problemów czy wysiłków, co skutkuje coraz częściej popadaniem w destrukcyjne zachowania, ekstremizm i obojętność ludzką. Patrząc zatem w przyszłość, realizacja planu tworzenia profesjonalnych i wyspecjalizowanych jednostek

---

¹⁴ Rządowe karty kredytowe były wykorzystywane przez armię USA m.in. do opłacenia usług prostytutek. W 2001 roku co najmniej 200 razy wykorzystano te karty jako swoistą przepustkę do „klubów wyłącznie dla panów”. Płacono nimi np. za ekskluzywne seanse striptizu, których jednorazowa cena często przekraczała 500 dolarów (*Prostytutki na kartę*, 2002).

wojskowych, a także kształcenia silnych, lojalnych i zdyscyplinowanych żołnierzy nie będzie prostym zadaniem, a wręcz coraz trudniejszym.

Mając świadomość szybkiego tempa rozwoju nowoczesnej broni, ogromnej wyobraźni ludzkiej w zakresie destrukcji, nieprzerwanie zwiększanej skuteczności broni psychotronicznej, wzmocnionej po wielokroć siły, a także skutków wynikających ze skoordynowanych, równoczesnych ataków ze wszystkich domen, wskazano powyżej wybrane przykłady zagrożeń i swoistych wyzwań społecznych, jak również ich konsekwencji. Poszerzanie wiedzy na ten temat daje szansę na lepsze przygotowanie się potencjalnych zagrożeń, które szykuje przyszłość.

WNIOSKI

Obecnie szybkość zdobywania wartościowych informacji jest kluczowa i daje szansę na zbudowanie silnej przewagi, nie tylko informacyjnej (Wrzosek, 2022). Dlatego koncepcja operacji sieciocentrycznych jest nadal rozwijana (Olszyk, 2019). Kanały transferu informacji – zarówno nieformalne sposoby przekazu wiadomości w społeczeństwie, jak i globalne, uzależnione od satelitów przesyłających dane, np. na temat warunków pogodowych, pomagające w podjęciu decyzji o ataku raketowym z dystansu kilkuset kilometrów w istotny strategicznie rejon – stanowią istotny obiekt do zniszczenia i spowodowania szerokiego spektrum zagrożeń społecznych wraz z wywołaniem chaosu społecznego. Kluczowe jest generowanie permanentnego poczucia strachu, braku jakiegokolwiek bezpieczeństwa oraz wywołanie negatywnych emocji społecznych sprzyjających kompleksowej destabilizacji systemu obronnego państwa. Dezorganizacja i dezinformacja – zarówno wojskowego, jak i cywilnego przywództwa kraju stanowiącego obiekt agresji – za pomocą jawnych i tajnych operacji specjalnych prowadzonych za pośrednictwem mediów, dyplomacji i agencji pozarządowych, wywołuje wewnętrzny rozkład atakowanego społeczeństwa.

Wspomniane w treści artykułu zagrożenia są już obecnie obserwowane, jednak różnica istnieje w sposobie ich przygotowania i kierowania. W przyszłych operacjach wielodomenowych będą one występowały w sposób skumulowany, zsynchronizowany i skoordynowany tak, aby systemowo zadziałać na dany cel i osiągnąć zamierzony skutek. Dla przykładu zastraszenie, mylenie i korumpowanie przedstawicieli elit politycznych ma doprowadzić do załamania woli oporu atakowanego podmiotu oraz zdeorganizowania jego struktur administracji. Forma, sposób i kierunek ataków będą ze sobą zespolone i zgodne z wcześniej ustalonym i zamierzonym zakresem zniszczenia lub eliminacji obiektów wskazanych

jako priorytetowe. Tym samym podejmowane działania agresora będą trudniejsze do uniknięcia lub zniwelowania przewagi, ponieważ w zamierzeniu atak nastąpi równocześnie we wszystkich domenach: w powietrznej – atak np. pociskami hipersonicznymi, w lądowej – raketowo-artyleryjski ostrzał, w morskiej – wkroczenie ciężkiego sprzętu, np. atak z morza pociskami manewrującymi, w cyberprzestrzeni – wcześniej przygotowana propaganda i dezinformacja, natomiast w domenie kosmicznej może nastąpić uszkodzenie łączności satelitarnej i nawigacji, a także zablokowanie kanałów komunikacyjnych wykorzystywanych w celach obronnych. W ramach domeny elektromagnetycznej należy liczyć się z blokadą sieci komunikacyjnych i tym samym transferu informacji. Cyberprzestrzeń dostępna za pomocą komputerów, telefonów komórkowych, tabletów, a nawet samochodów stała się jednym z podstawowych nośników informacji. We współczesnym świecie cyberprzestrzeń, a w niej Internet, jest synonimem wolności słowa i nieskrępowanego przepływu informacji, a nawet narzędziem rewolucji i zmian społecznych (Wrzosek, 2015).

W domenie kognitywnej prowadzona będzie manipulacja i silne przekazy podprogowe powodujące zaburzenie procesów myślowych, prawdopodobne jest także wykorzystanie broni psychotronicznej.

W trakcie prowadzonych w opracowaniu rozważań wskazano istotę operacji wielodomenowych oraz dowiedziono, że operacje te prowadzone są jednocześnie w wielu domenach i przestrzeniach spornych dla przeciwstawnych stron konfliktu w celu pokonania potencjalnego przeciwnika lub aktualnego wroga. W dalszej części przedstawiono zagrożenia dla ludności, które mogą wynikać z prowadzenia przyszłych operacji wielodomenowych. Zwrócono także uwagę na drugą stronę zagadnienia, czyli jakie zagrożenia i/lub wyzwania dla sił zbrojnych w przyszłych operacjach wielodomenowych powstaną ze strony społeczeństwa, które będzie istotnym czynnikiem składowym przyszłych działań militarnych.

Należy wyraźnie podkreślić, że koncepcja operacji wielodomenowych to nie tylko nowy pomysł na wykorzystanie sił zbrojnych jako instrumentu państwa lub całego sojuszu, ale także wyzwanie dla armii w zakresie przygotowania, szkolenia i prowadzenia nowego rodzaju działań militarnych i weryfikacji dotychczasowych założeń. Stąd już teraz dostrzegalny jest zbiór wielu problemów i zagadnień do rozwiązania, które na obecnym etapie stanowią przedmiot dociekań zarówno instytucji wojskowych, jak i wielu środowisk akademickich: mundurowych, w tym policji i straży granicznej oraz cywilnych. Z tego względu istotne stają się szkolenia, transfer wiedzy (Szczygielska, 2020), dystrybucja informacji, doskonalenie kompetencji, scalanie zdolności i koordynowanie współdziałania.

BIBLIOGRAFIA

- Atak hakerów na ukraińską elektrownię sygnałem dla Polski.* (2016), <https://www.cire.pl/artykuly/serwis-informacyjny-cire-24/108650-atak-hakerow-na-ukrainska-elektrownie-sygnalem-dla-polski> [dostęp: 10.06.2023].
- Borek A. (2023), *Imigranci w Szwecji będą musieli zdać egzamin ze „szwedzkich wartości”, aby otrzymać zasilki*, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/swiat/artykuly/9351568,imigranci-w-szwecji-beda-musieli-zdac-egzamin-ze-szwedzkich-wartosci.html> [dostęp: 30.11.2023].
- Bruszewski M. (2023), *To nie była jedyna bestialska egzekucja. Więcej filmów z ciałami Ukraińców pozbawionych głowy*, <https://defence24.pl/geopolityka/to-nie-byla-jedyna-bestialska-egzekucja-wiecej-filmow-z-cialami-ukraincow-pozbawionych-glowy> [dostęp: 27.06.2023].
- CBOS (2022), *Młodzież 2021*, Opinie i Diagnozy, nr 49, <https://www.cbos.pl/PL/publikacje/diagnozy.php> [dostęp: 10.12.2023].
- Cole B. (2023), *Nacpani rosyjscy żołnierze, dilerzy dowieżą do okopów. Najpopularniejszy narkotyk to „zombie”*, <https://www.newsweek.pl/swiat/nacpani-rosyjscy-zolnierze-dilerzy-dowoza-dookopow-najpopularniejszy-jest-zombie/tqcwpj8> [dostęp: 30.11.2023].
- Dela P. (2020), *Teoria walki w cyberprzestrzeni*, Warszawa: Akademia Sztuki Wojennej.
- Field Manual No. 3-0 Operations.* (2022), Headquarters, Department of the Army Washington, D.C., https://armypubs.army.mil/epubs/DR_pubs/DR_a/ARN36290-FM_3-0-000-WEB-2.pdf [dostęp: 20.07.2023].
- Głodowska K. (2023), *Rosyjski medyk o „żołnierzach zombie”. Boi się ich powrotu*, <https://wydarzenia.interia.pl/raport-ukraina-rosja/news-rosyjski-medyk-o-zolnierzach-zombie-boi-sie-ich-powrotu,nId,6933734> [dostęp: 30.11.2023].
- Jawor A. (2022), *Umysł polem bitwy. Zrozumieć wroga i wygrać bez broni*, <https://infosecurity24.pl/bezpieczenstwo-wewnetrzne/umysl-polem-bitwy-zrozumiec-wroga-i-wygrac-bez-broni> [dostęp: 10.11.2023].
- Litwin P. (2023), *Wybory w USA. Czy Rosja wpłynęła na wybór Trumpa?*, https://demagog.org/pl/analizy_i_raporty/wybory-w-usa-czy-rosja-wplynela-na-wybor-trumpa/ [dostęp: 12.02.2023].
- Maciejewski K. (2023), *Nielegalna imigracja wśród największych obaw dręczących Chorwatów [SONDAŻ]*, <https://forsal.pl/swiat/unia-europejska/artykuly/9374163,nielegalna-imigracja-wsrod-najwiekszych-obaw-dreczaczych-chorwatow-son.html> [dostęp: 07.12.2023].
- Mattis J.N. (2005), *Future Warfare: The Rise of Hybrid Wars*, United States Naval Institute 132, nr 11, s. 18-19, <http://milnewstbay.pbworks.com/f/MattisFourBlockWarUSNINov2005.pdf> [dostęp: 25.07.2023].
- Olszyk S. (2019), *Metody i techniki działań sieciocentrycznych. Wojna sieciocentryczna*, Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego 13, nr 2. <https://doi.org/10.34862/rbm.2019.2.10>
- Pokruszyński W. i Piwowarski J. (2019), *Bezpieczeństwo – nauka i praktyka*, Kraków: Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego Indywidualnego „Apeiron”.
- Prostytutki na kartę kredytową US Army.* (2002), https://www.rmf24.pl/fakty/news-prostytutki-na-karte-kredytowa-us-army,nId,148478#crp_state=1 [dostęp: 23.11.2023].
- Radykalizacja – bunt w skrajnej formie.* (2023), Polska Platforma Bezpieczeństwa Wewnętrznego, <https://ppbw.pl/pl/radykalizacja-bunt-skrajnej-formie/> [dostęp: 30.07.2023].
- Reynolds J. (2022), *Multi-Domain Operations (MDO) – Adapting Beyond Joint Doctrine*, The Three Swords, nr 38, s. 25-29.
- Scheffs W. (2018), *Walka elektroniczna w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej*. Kalisz: Zakład Usług Poligraficznych „Dangraf”.

- Skrabacz A. (2012), *Bezpieczeństwo społeczne. Podstawy teoretyczne i praktyczne*. Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa.
- Szczygielska A. (2020), *Zarządzanie wiedzą w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Stan obecny i perspektywy*. Warszawa: Akademia Sztuki Wojennej.
- Szczygielska A. (2023), *Konflikt hybrydowy - analiza porównawcza źródeł wiedzy o zjawisku*, Roczniki Nauk Społecznych 15(51), nr 2, s. 31-48. <https://doi.org/10.18290/rns2023.0022>
- Szczygielska A. (2024), *Operacje wielodomenowe – ujęcie teoretyczne*, Przegląd Sił Zbrojnych, nr 1, s. 87-94.
- Sztumski J. (2005), *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Katowice: Wydawnictwo Naukowe „Śląsk”.
- The U.S. Army in Multi-Domain Operations 2028*. (2018), https://www.army.mil/article/243754/the_u_s_army_in_multi_domain_operations_2028 [dostęp: 23.07.2023].
- Work R.O. (2015), Przemówienie, Army War College Strategy Conference, Carlisle, PA, 8 kwietnia 2015, <https://www.defense.gov/News/Speeches/Speech/Article/606661/army-war-college-strategy-conference/> [dostęp: 23.07.2023].
- Wrzosek M. (2015), *Wybuch rewolucji w Egipcie w 2011 roku, a teoria modernizacji*, [w:] A. Czupryński, M. El-Ghamari, A. Polak, *Efekty przemian politycznych w państwach Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej na początku drugiej dekady XXI wieku*, Warszawa: Akademia Obrony Narodowej.
- Wrzosek M. (red.) (2022), *Rosyjska dominacja informacja w teorii i praktyce*. Warszawa: Akademia Sztuki Wojennej.
- Wrzosek M. i Szczygielska A. (2023), *Operacje wielodomenowe w XXI wieku – ewolucja amerykańskich operacji połączonych*, [w:] Sz. Markiewicz, W. Materak (red.), *Organizacja systemu rozpoznania zagrożeń państwa – zagrożenia militarne w wielodomenowych operacjach w przyszłych konfliktach zbrojnych*, Warszawa Akademia Sztuki Wojennej [w druku].
- Zyśk D. (2023), *Przestępczość i wzrost bezrobocia – Szwedzi nie popierają już masowego przyjmowania imigrantów*, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1590551%2CPrzestepczosc-i-wzrost-bezrobocia-szwedzi-nie-popieraja-juz-masowego> [dostęp: 23.07.2023].

WIELODOMENOWE ŚRODOWISKO OPERACJI A ZAGROŻENIA LUDNOŚCI

Streszczenie

Działania wielodomenowe rozwijane obecnie w warstwie teoretycznej, szczególnie w uregulowaniach normatywnych, stanowią rozwinięcie koncepcji działań połączonych. Przedmiotem poznania jest istota środowiska operacji wielodomenowych, które generuje szereg wyzwań i zagrożeń dla ludności cywilnej pozostającej zarówno na teatrze działań wojennych, jak i będącej poza jego granicami. To z kolei generuje konkretne typy zagrożeń dla ludności znajdującej się w strefie bezpośrednich działań wojennych. Celem opracowania jest, w związku z powyższym, zaprezentowanie istoty działań wielodomenowych oraz w konsekwencji tego, inaczej postrzeganego środowiska operacji militarnych w aspekcie zagrożeń dla ludności cywilnej, wynikających z prowadzonych działań zbrojnych w pięciu domenach: powietrznej, lądowej, morskiej, cyberprzestrzeni i kosmosie.

Słowa kluczowe: operacje wielodomenowe; domeny; zagrożenia; ludność; informacja; konflikt hybrydowy.